

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Darbe anayasası ile yönetilen Türkiye’de demokratik bir anayasa yapılması sık sık gündeme gelmekte ancak maalesef yeni bir anayasa bir türlü yapılamamaktadır. Yüz yıllık cumhuriyet tarihi boyunca binlerce canın yitirilmesi başta olmak üzere siyasi, ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok olumsuzluğa sebep olan Kürt meselesinde çözüme dair tarihi bir kavşağa gelinmiştir. Kürt halkının dilinin yasal bir statüye sahip olmaması Kürt meselesinde en temel başlıklardan birisidir. Kürt meselesinde çözüm tartışmalarının yeniden başladığı bu dönemde parlamentonun üzerine düşen sorumluluğu yerine getirerek eşit vatandaşlık temelinde toplumsal barışın tesisi için Kürtçe önünde anayasa ve yasalarda var olan engelleyici, kısıtlayıcı ve yasaklayıcı maddelerin tespit edilmesi, Kürtçe’nin Türkçe ile eşit haklara sahip olmasının sağlanması açısından çözüm yollarının tespit edilmesi ve raporlaştırılması amacıyla Anayasa’nın 98 inci ve TBMM İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 115 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması gereğini arz ve teklif ederiz.

Semra ÇAĞLAR GÖKALP
Bitlis Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılında, yüz yıldır süregelen sorunlara neden olan mevzuatın yeniden değerlendirilmesi artık tarihsel bir zorunluluktur. Bu sorunların temelinde ise eşitsizlik rejimi bulunmaktadır. Genelgelerden yönetmeliklere, yasalardan anayasal düzenlemelere kadar hukuk sistemi incelendiğinde; cumhuriyetin kuruluşundan bu yana farklı kimlikleri "tehdit" olarak gören ve onlara farklı muameleyi yasallaştıran bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir.

1921 sonrası kabul edilen tüm anayasalarda teklik esasına dayalı ulus devlet anlayışı benimsenmiş; bu yaklaşım farklı kimliklerin inkârını beraberinde getirmiştir. 1924 Anayasası ile "Türk" kimliği anayasal çerçeveye yerleştirilmiş, Türk etnisitesi dışındaki halklar yok sayılmıştır. Buna rağmen 1924 Anayasası'nda açık bir anadil yasağı bulunmamaktaydı. Eğitim-öğretime ilişkin 80'inci maddede yalnızca "kanun çerçevesinde her türlü öğretimin serbest olduğu" belirtilmiştir. Anadil yasağı esas olarak 1982 Darbe Anayasası ile kurumsallaşmıştır. Önceki anayasalarda yer alan "Devletin resmî dili Türkçedir" hükmü, 1982 Anayasası'nda "Devletin dili Türkçedir" biçimine dönüştürülmüş; ayrıca "kanunla yasaklanmış dil", "Türkçeden başka hiçbir dilin anadil olarak okutulamayacağı" ve "vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türk'tür" hükümleriyle Kürt halkı hem dilsel hem etnik olarak yok sayılmıştır.

2001-2015 yılları arasında Avrupa Birliği uyum süreci ve Çözüm Süreci kapsamında Kürtçe üzerindeki bazı engeller kaldırılmıştır. Kürtçe yayın, isim verme, seçim propagandası ve özel kurslar üzerindeki yasakların kaldırılması; okullarda Kürtçe seçmeli derslerin ve üniversitelerde Kürdoloji bölümlerinin açılması bu dönemin önemli gelişmeleri olmuştur. Anadilde savunma hakkının tanınması da bu değişimlerin en dikkat çekici örneklerinden biridir. Büyük mücadelelerin sonucu olarak Kürt halkının dili ve kültürü önündeki engellerin kısmen kaldırıldığı bu dönemde, Cumhuriyet tarihi boyunca yaratılan bölünme travmasının ne denli gereksiz olduğu da anlaşılmıştır.

Ancak 2015 sonrasında yeniden güvenlikçi politikalara dönülmesiyle demokratik çözüm perspektifi zayıflamış; kayyım uygulamaları, ifade özgürlüğüne yönelik baskılar ve Kürtçe üzerindeki fiili kısıtlamalar toplumsal barış zeminini daraltmıştır. Buna karşın, 1 Ekim 2024'te Sayın Devlet Bahçeli'nin yaptığı çağrı ve Sayın Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat 2025 tarihli Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı ile birlikte yeniden çözüm ve demokratikleşme tartışmaları gündeme gelmiştir. Ortadoğu'daki gelişmeler, ekonomik kriz ve toplumsal barış ihtiyacı; Kürt meselesinin güvenlikçi politikalarla çözülemeyeceğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Kürtçe üzerindeki engeller yalnızca anayasal değildir. Milli Eğitim mevzuatı nedeniyle Kürtçe eğitim dili olarak tanınmamakta; öğretmen eksikliği ve kota uygulamaları nedeniyle seçmeli dersler dahi birçok okulda açılmamaktadır. Çok dilli belediyeçilik uygulamaları soruşturmalara konu edilmekte; Kürtçe tabelalar ve kültürel faaliyetler engellenebilmektedir. Cezaevlerinde Kürtçe mektup, telefon görüşmesi ve savunma hakkı konusunda ciddi sorunlar sürmekte; RTÜK uygulamaları nedeniyle Kürtçe medya kuruluşları baskı altında tutulmaktadır.

Kamusal hizmetlerde çok dilli hizmet sunumuna ilişkin herhangi bir yasal güvence de bulunmamaktadır.

Dolayısıyla mesele yalnızca anayasal düzeyde bir tanınma sorunu değil; aynı zamanda idari pratiklerden özel yasal düzenlemelere kadar uzanan çok boyutlu bir eşitsizlik rejimi meselesidir.

Yeni anayasa yapılmasının oldukça önemli bir mesele olduğu, darbe anayasasının eşit vatandaşlık temelinde gerçek bir demokrasinin tesis edilmesinin gerekli olduğu konusunda toplumsal ve siyasal bir mutabakat sağlanmış gibi görünmektedir. Türkiye'nin en köklü, en yakıcı ve tarihi sorunlarının başında gelen Kürt meselesine çözüm getirmeyen hiçbir anayasa çalışması "yeni" olarak ifade edilemez. Halkın temsilcisi konumundaki parlamentonun bu kadar hayati bir konuda inisiyatif alması, farklı siyasi parti temsilcilerinin çözüm perspektiflerini ortaya koyması toplumsal düzeyde tartışılmasının önünü açacaktır. Bu bağlamda anayasada ve yasalarda Kürt dilini yasaklayıcı, engelleyici bütün maddelerin tespit edilmesi, bu maddelerin başta Kürtler olmak üzere toplum üzerinde yarattığı tahribatların tarihsel ve siyasal yönleri ile değerlendirilmesi, çözüm yollarının tespit edilerek raporlaştırılması, raporun meclise ve kamuoyuna sunularak hem parlamentoda hem de kamuoyunda tartışılmasının sağlanması ve bu şekilde yeni anayasa yapım sürecine katkı sağlanması amacıyla meclis bünyesinde bir komisyon kurulması zorunluluk haline gelmiştir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DIYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DIYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DIYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DIYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	